

THỰC TRẠNG VÀ XU THẾ QUAN HỆ CHÍNH TRỊ - AN NINH CAMPUCHIA - MỸ

Dương Văn Huy*

Trần Thị Thủy**

Tóm tắt: Trong những năm gần đây, quan hệ chính trị - an ninh giữa Campuchia và Mỹ tương đối căng thẳng, nhất là từ năm 2017 đến nay. Nguyên nhân thì có nhiều, nhưng chủ yếu tập trung vào việc Mỹ chỉ trích vấn đề dân chủ và nhân quyền của Campuchia, nhất là xung quanh cuộc bầu cử Campuchia vào năm 2018, đồng thời Mỹ cũng chỉ trích quan hệ giữa Campuchia với Trung Quốc. Mặc dù vậy, hai bên cũng có những nỗ lực nhất định nhằm hàn gắn các rạn nứt trong quan hệ song phương. Trong bối cảnh đó, bài viết cung cấp thực trạng quan hệ chính trị - an ninh giữa Campuchia và Mỹ trong những năm gần đây, đồng thời cũng đưa ra đánh giá về xu hướng quan hệ chính trị - an ninh giữa hai nước trong thời gian tới.

Từ khóa: Campuchia, Mỹ, Quan hệ chính trị - an ninh, Quan hệ Campuchia - Mỹ, Chính sách phòng ngừa rủi ro

Trong những năm qua, quan hệ chính trị - an ninh Campuchia - Mỹ có nhiều biến động do nhiều vấn đề khác nhau, bao gồm lợi ích địa chính trị và chiến lược, nhân quyền, dân chủ và nhất là liên quan đến yếu tố Trung Quốc. Quan hệ song phương đặc biệt căng thẳng với sự cáo buộc, đối đầu và mất lòng tin. Tuy nhiên, hai nước cũng tích cực tìm cách xoa dịu những căng thẳng trong quan hệ song phương, nhưng kết quả đến nay chưa được như ý muốn của hai nước. Tuy nhiên, từ những diễn biến trong và ngoài nước Campuchia và Mỹ có thể thấy, quan hệ chính trị - an ninh giữa hai nước sẽ có nhiều điểm sáng trong thời gian tới.

1. Thực trạng quan hệ chính trị - an ninh Campuchia - Mỹ hiện nay

Trong những năm gần đây, nhất là từ sau khi ông Donald Trump lên làm Tổng thống Mỹ, quan hệ giữa Mỹ và Campuchia có những chuyển biến mạnh mẽ theo những chiều kích khác nhau, lúc nóng lúc lạnh. Theo đó, Mỹ đã thay đổi quan điểm của mình đối với Campuchia từ việc ưu tiên xây dựng lại quan hệ với Campuchia sang không coi nước này ngang hàng với các quốc gia khác (Cook, et al., 2017). Việc Mỹ thay đổi chính sách đối ngoại từ “xoay trục sang châu Á” thành “Nước Mỹ trên hết” đã thúc đẩy Campuchia thay đổi chính sách đối ngoại của mình. Campuchia đã chuyển chính sách đối ngoại của mình

* Viện Nghiên cứu Đông Nam Á

** Trưởng Cán bộ quản lý giao thông vận tải, Bộ Giao thông vận tải

từ phòng ngừa rủi ro (hedging) sang phù thịnh (bandwagoning) với Trung Quốc (Shambaugh & David, 2020). Mỹ đã tiến hành chỉ trích và áp đặt các biện pháp trừng phạt kinh tế đối với Campuchia. Quan hệ Campuchia - Mỹ xấu đi vì Campuchia coi chỉ trích của Mỹ là hành động nhằm lật đổ chủ quyền của Campuchia (Chandy Doung, et al. 2022).

Có thể thấy rõ, kể từ năm 2017, quan hệ Campuchia - Mỹ đã giảm sút mạnh mẽ. Vào tháng 01/2017, Campuchia đã hủy cuộc tập trận chung với Mỹ, được gọi là *Người bảo vệ Angkor* (Angkor Sentinel), với lý do họ bận tâm đến các cuộc bầu cử cấp xã và quốc gia. Vào tháng 02/2017, William Heidt, Đại sứ Mỹ lúc đó tại Phnom Penh, cho biết Campuchia nên trả khoản nợ chiến tranh trị giá 500 triệu USD - một yêu cầu mới đã gây ra sự phản đối kịch liệt của người dân Campuchia, đặc biệt là các nhà lãnh đạo chính trị, những người coi khoản nợ này là “bẩn thỉu” và “nhuộm máu” (Vannarith Chheang, 2017).

Campuchia không đồng ý với quyết định của Mỹ trục xuất những người Campuchia đã bỏ trốn khỏi đất nước trong cuộc nội chiến những năm 1970. Campuchia cho rằng những người này đã mãn hạn tù tại các nhà tù của Mỹ. Sẽ là một hình phạt gấp đôi nếu họ bị đưa ra khỏi gia đình của họ ở Mỹ vô thời hạn đến một quốc gia mà họ khó nhận ra và ngôn ngữ mà họ hầu như không hiểu. Tỷ lệ trục xuất tăng 279% trong hai năm đầu tiên của Chính quyền Trump

và có thêm 1.855 người bị trục xuất về Campuchia vào năm 2019 (Dunst, Charles, 2019). Chính phủ Mỹ cũng đã áp dụng các hình phạt hạn chế về thị thực đối với những quan chức Bộ Ngoại giao sau khi Campuchia từ chối tiếp tục chương trình hồi hương này (Boyle, et al., 2018).

Bên cạnh đó, từ năm 2017, Campuchia đã trải qua quá trình chuyển đổi chính trị trong nước sau khi tòa án cấp cao nhất giải thể đảng đối lập chính của đất nước CNRP. Tòa án Tối cao Campuchia đã giải tán đảng đối lập thân Mỹ lớn nhất của đất nước vào ngày 16/11/2017 và ban hành lệnh cấm kéo dài 5 năm nhằm cấm 118 thành viên CNRP tham gia vào bất kỳ hoạt động chính trị nào (Chheng & Niem, 2019). Việc ban hành phán quyết sau đó là việc bắt giữ nhà lãnh đạo CNRP, Kem Sokha, với tội danh âm mưu lật đổ chính phủ hiện tại của đảng với sự trợ giúp của chính phủ Mỹ (Wallace & Julia, 2017). Đáp lại, Đại sứ Mỹ William A. Heidt bác bỏ cáo buộc âm mưu với CNRP của chính phủ, gọi họ là “vô căn cứ” và yêu cầu trả tự do cho nhà lãnh đạo đối lập (Thul & Prak Chan, 2017). Sự kiện này đã làm gia tăng căng thẳng trong quan hệ hai nước, phía Mỹ gia tăng các hành động gây sức ép đối với Campuchia. Chẳng hạn như trong 40 phút trả lời phỏng vấn Đài Tiếng nói Hoa Kỳ (VOA), Đại sứ Heidt nói rằng Vương quốc Campuchia đã cho Mỹ thấy “những dấu hiệu rõ ràng” rằng họ không

“muốn quan tâm tới một mối quan hệ tích cực”. Khi đề cập đến việc hoãn một chương trình tập trận chung nhằm cứu hộ nhân đạo trên biển, ông Heidt nói: “Kể từ khi tôi đến đây, nói một cách thành thực, Chính phủ Khmer đã có rất nhiều bước đi chống lại Mỹ. Vì vậy, tôi cảm thấy không hề có mong muốn thành thật từ Chính phủ Khmer để có một mối quan hệ tốt với Mỹ” (Bnews, 2017).

Tiếp đến, từ bầu cử Quốc hội khoá VI của Campuchia vào tháng 7/2018, quan hệ Mỹ và Campuchia gặp trở ngại lớn, trở ngại ngày càng gia tăng đồng thuận với sự gia tăng sự ảnh hưởng của Trung Quốc ở Campuchia, đồng thời đó là mâu thuẫn giữa hai nước liên quan đến vấn đề dân chủ và nhân quyền. Kể từ sau khi Tòa án Tối cao nước này ra phán quyết giải tán đảng đối lập là Đảng Cứu Quốc Campuchia (CNRP) vào năm 2017, từ đó mở đường cho Đảng Nhân dân Campuchia cầm quyền của ông Hun Sen giành chiến thắng tuyệt đối trong cuộc bầu cử quốc hội vào năm 2018.

Trước những động thái mà Thủ tướng Hun Sen nhằm vào lực lượng đối lập - lực lượng đại diện cho lợi ích của Mỹ và phương Tây ở Campuchia. Sau cuộc bầu cử, Mỹ đã áp đặt các biện pháp trừng phạt thị thực và đóng băng tài sản đối với một số quan chức và tài phiệt cấp cao của Campuchia, những người là đồng minh thân cận của Thủ tướng Hun Sen, với lý do tham nhũng. Theo đó chính quyền của ông Hun Sen đã ngay lập tức đối diện với việc bị phương Tây

cấm vận (từng phần) và cắt giảm viện trợ. Diễn hình như ngày 17/11/2017, Mỹ tuyên bố ngừng viện trợ cho cuộc bầu cử của Campuchia năm 2018. Tiếp đến, ngày 12/6/2018, Bộ Tài chính Mỹ tuyên bố lệnh trừng phạt chống lại tướng Hing Bun Hieng, tư lệnh Lực lượng cận vệ Thủ tướng Hun Sen, đơn vị có hàng ngàn binh sĩ. Lệnh trừng phạt cáo buộc tướng Hing Bun Hieng tham gia vào các vụ vi phạm nhân quyền nghiêm trọng trong 21 năm qua. Với lệnh cấm vận này, vị tướng của Campuchia sẽ không được quyền truy cập vào bất kỳ tài sản nào của mình trên lãnh thổ nước Mỹ. Bên cạnh việc cấm vận về kinh tế, Mỹ và phương Tây cũng thực hiện việc cấm vận đối với nhiều lãnh đạo cấp cao của Campuchia¹.

Tuy nhiên, trong những năm gần đây, quan hệ song phương đặc biệt căng thẳng với sự cáo buộc, đối đầu và mất lòng tin. Năm 2017, Campuchia cáo buộc Hoa Kỳ thông đồng với CNRP, đảng đối lập chính hiện đã giải thể của Campuchia, chống lại Chính phủ Campuchia. Năm 2019, Mỹ cáo buộc Campuchia đã ký một thỏa thuận bí mật với Trung Quốc để cho phép quân đội Trung Quốc tiếp cận Căn cứ Hải quân Ream của Campuchia ở tỉnh Preah Sihanouk. Cả hai quốc gia đều phủ nhận cáo buộc của nhau và đã cố gắng đạt được quan hệ tái hợp, nhưng quan hệ của họ dường như bị mắc kẹt trong một vòng xoáy có xu hướng đi xuống (Kimkong Heng, 2021).

Thậm chí, quan hệ hai nước suy giảm mạnh mẽ khi Campuchia tố cáo Mỹ kêu gọi “cách mạng màu” đối với nước này. Việc ủng hộ lực lượng đối lập thân Mỹ và phương Tây thực hiện “cách mạng màu” là cách thức mà Mỹ và phương Tây hướng tới đối với chính trường Campuchia. Trong bối cảnh tương tác quyền lực ở Campuchia như hiện nay thì việc xuất hiện một cuộc “cách mạng màu” ở nước này là điều hoàn toàn có thể xảy ra. Do vậy, nhằm ngăn chặn nguy cơ đối với mình, ông Hun Sen đã đi trước một bước là ngăn chặn các hành động có thể tạo ra “cách mạng màu” của CNRP. Theo như Chủ tịch Viện Nghiên cứu Hoàng gia Campuchia bà Khlot Thyda cũng chỉ ra rằng, những cuộc bãi công và biểu tình dân chủ quy mô lớn trong lần bầu cử trước mục đích là kích động người dân triển khai “cách mạng màu” nhằm lật đổ Chính phủ Hun Sen. Bà Khlot Thyda cũng cho biết thêm, “bàn tay đứng sau màn cách mạng màu là Cục Tình báo Trung ương Mỹ (CIA)” (東单网, 2017).

Trước những chỉ trích của phương Tây đối với cuộc bầu cử năm 2018 của Campuchia, nhất là việc Mỹ tuyên bố sẽ gia tăng hạn chế việc cấp thị thực đối với Campuchia, Người phát ngôn của CPP ông Sok Eysan cho rằng hành động này của Mỹ “không có tác dụng gì” khi ông nhấn mạnh: “việc thực thi hạn chế hay cái gọi là cấm vận đối với Campuchia sẽ không thể có hiệu quả gì,” ông cho biết thêm “chẳng hạn như

tôi không muốn đi các quốc gia này, thì họ làm thế nào để đóng băng visa của tôi đây?” (法新社, 2018).

Trong một diễn biến khác, quan hệ giữa Mỹ và Campuchia lại tiếp tục nóng lên liên quan đến việc tháng 10/2020, Campuchia đã san phẳng một cơ sở do Mỹ xây dựng tại căn cứ hải quân Ream và phía Mỹ đã đề nghị phía Campuchia giải thích cho việc phá dỡ cơ sở do Mỹ tài trợ, đồng thời cho rằng quyết định của Campuchia có thể liên quan tới kế hoạch cho phép Trung Quốc triển khai quân đội tới đây. Song phía Campuchia luôn bác bỏ thông tin rằng Trung Quốc có liên quan tới việc này (Dan Tri, 2021). Ngày 10/6/2021, tùy viên quốc phòng của Đại sứ quán Mỹ tại Campuchia Marcus M. Ferrara đã tới thăm căn cứ hải quân Ream, song Đại sứ quán Mỹ tại Campuchia cho biết, trong chuyến thăm ngắn ngủi, các quan chức quân sự Campuchia đã từ chối cho phép tùy viên quốc phòng (Mỹ) tiếp cận đầy đủ căn cứ hải quân (Reuters, 2021). Cũng trong tháng 6/2021, Mỹ đã quyết định kết thúc sớm chương trình viện trợ nhằm chống nạn phá rừng ở Khu bảo tồn động vật hoang dã Prey Lang của Campuchia, với lý do Chính phủ Campuchia đã thất bại trong việc ngăn chặn việc khai thác gỗ trái phép trong các khu bảo tồn (Dara Mech, 2021). Quyết định được đưa ra sau khi Chính quyền Campuchia bắt giữ một số nhà hoạt động vì môi trường. Trước đó, vào năm 2020, Thụy Điển đã làm điều tương tự khi

quyết định loại bỏ hỗ trợ phát triển cho Chính phủ Campuchia và chuyển hướng viện trợ sang hỗ trợ những người bảo vệ nhân quyền, những người ủng hộ dân chủ và các nhóm xã hội dân sự (Kimkong Heng, 2022). Tiếp đến, vào tháng 11/2021, Washington đã trừng phạt thêm hai quan chức quân sự cấp cao của Campuchia, bao gồm cả chỉ huy hải quân Campuchia Tea Vinh, vì cáo buộc tham nhũng liên quan đến việc xây dựng Căn cứ Hải quân Ream, căn cứ hải quân lớn nhất của Campuchia. Lệnh trừng phạt này theo sau việc Campuchia phá dỡ một tòa nhà do Mỹ tài trợ tại căn cứ này vào tháng 9/2020 và làm gia tăng lo ngại ở Washington về sự hiện diện quân sự tiềm tàng của Trung Quốc ở Campuchia (Idrees Ali, 2020).

Hơn nữa, do lo ngại về cái mà nước này gọi là tham nhũng, vi phạm nhân quyền và ảnh hưởng quân sự ngày càng tăng của Trung Quốc ở Campuchia, tháng 12 năm 2021, Hoa Kỳ đã áp đặt thêm một loạt biện pháp trừng phạt, bao gồm lệnh cấm vận vũ khí và hạn chế xuất khẩu mới, đối với Phnom Penh. Thủ tướng Hun Sen đã đáp trả các lệnh trừng phạt, ra lệnh cho quân đội Campuchia thu thập tất cả vũ khí của Mỹ trong nước và đưa vào kho hoặc tiêu hủy chúng (Bangkok Post, 2021).

Tất cả các biện pháp trừng phạt, trao đổi và sự kiện này đã phản ánh mối quan hệ căng thẳng giữa Phnom Penh và Washington, cho thấy sự mất lòng tin ngày càng gia tăng giữa hai nước.

Tuy nhiên, quan trọng nhất trong số những vấn đề này là cáo buộc của Hoa Kỳ rằng Campuchia cho phép Bắc Kinh sử dụng một phần Căn cứ Hải quân Ream cho mục đích quân sự. Vấn đề về các lực lượng vũ trang tiềm tàng của Trung Quốc ở Campuchia là đáng lo ngại, vì nó sẽ làm trầm trọng thêm mối quan hệ vốn đã căng thẳng giữa Campuchia và Mỹ. Nó cũng sẽ làm gia tăng sự không chắc chắn và sự ngờ vực giữa hai quốc gia, đặc biệt trong bối cảnh lo ngại rộng rãi hơn về sự hiện diện quân sự của Trung Quốc ở Campuchia và ảnh hưởng ngày càng tăng của Trung Quốc ở Đông Nam Á (Kimkong Heng, 2022).

Tuy nhiên, quan hệ an ninh hai nước không phải chỉ toàn màu xám, trong đó có cũng có những nỗ lực nhằm hàn gắn bớt các rạn nứt trong quan hệ song phương. Chẳng hạn như đầu tháng 11/2019, quan hệ hai nước có những cải thiện nhất định với việc ngày 21/11/2019, Thủ tướng Campuchia Hun Sen nhận được bức thư của Tổng thống Mỹ Donald Trump với nội dung Mỹ muốn tăng cường quan hệ hữu nghị lâu dài với Campuchia. Ông Hun Sen đã cầm quyền tại Campuchia hơn 34 năm và hiện nay đang chịu áp lực lớn từ phương Tây trong việc cải thiện hồ sơ nhân quyền. Trong khi đó, mối quan hệ giữa Phnom Penh và Washington cũng đã xấu đi kể từ năm 2017 sau khi Chính quyền Hun Sen cáo buộc Mỹ hậu thuẫn đảng đối lập âm mưu lật đổ ông Hun Sen

bằng âm mưu thực hiện “*cuộc cách mạng màu*”. Đáp lại những thiện chí từ phía Mỹ, Campuchia cũng đã có một động thái thể hiện sự thiện chí trong việc cải thiện hồ sơ nhân quyền, chẳng hạn như ngày 9/11/2019, Chính quyền Campuchia đã ra lệnh thả tự do cho lãnh đạo đối lập Kem Sokha, người đang bị quản thúc tại gia vì bị buộc tội phản quốc năm 2017.

Đồng thời, ngày 21/11/2019, Thủ tướng Hun Sen đã gặp Đại sứ Mỹ tại Campuchia Patrick Murphy tại Phnom Penh. Qua buổi gặp này, ông Patrick Murphy đã gửi ông Hun Sen hai bức thư của Tổng thống Donald Trump. Cuộc gặp giữa ông Murphy và ông Hun Sen cũng đề cập tới vấn đề dân chủ, nhân quyền, điều này thúc đẩy quan hệ song phương. Đồng thời, ông Patrick Murphy đã gửi bức thư thứ hai của ông Trump về mời Thủ tướng Campuchia Hun Sen tham dự một Hội nghị Thượng đỉnh Mỹ - ASEAN đặc biệt tại Mỹ vào đầu năm 2020 (Khmer Times, 2019). Thủ tướng Campuchia Hun Sen cũng đã chấp nhận lời mời này. Trong cuộc gặp gỡ với ông Patrick Murphy lần này ông Hun Sen cho biết: “Trước đây chưa từng nhận được bức thư dạng như vậy từ Chính phủ Mỹ”. Bên cạnh đó, phát biểu trước báo giới sau cuộc gặp giữa ông Thủ tướng Hun Sen và ông Patrick Murphy, ông Keo Kim Hourn, Bộ trưởng trực thuộc của Thủ tướng cũng nói về bức thư của Tổng thống Donald Trump khi ông cho biết: “bức thư nhấn mạnh rằng

Mỹ dự định sẽ tiếp tục cải thiện mối quan hệ song phương”, ông cũng nhấn mạnh rằng “điều quan trọng là Mỹ cam kết hỗ trợ Campuchia, đặc biệt tôn trọng chủ quyền của Campuchia.” Ông cho biết thêm, Mỹ “không hỗ trợ cho sự thay đổi chế độ ở Campuchia” (Khmer Times, 2019). Đồng thời, ông Trump cũng cam kết, Mỹ sẽ hỗ trợ duy trì chủ quyền quốc gia của Campuchia, tiếp tục giúp đỡ Campuchia xây dựng hệ thống quản lý tài chính lớn mạnh và minh bạch, ngăn chặn rửa tiền và cung cấp viện trợ kỹ thuật, gia tăng tình hữu nghị và sự tin cậy giữa Mỹ và Campuchia.

Đáp lại, phía Campuchia cũng thể hiện thiện chí của mình đối với việc cải thiện quan hệ với Mỹ. Theo đó, ngày 22/11/2019, phát ngôn viên Chính phủ Campuchia Phay Siphon cho biết chính phủ đồng ý với lập trường của ông Trump viết trong thư gửi ông Hun Sen, khi ông nhấn mạnh rằng: “Chính phủ Hoàng gia đang thực hiện tất cả các nỗ lực để mang lại giá trị cao cho nhân quyền và dân chủ” (Reuters, 2019).

Bên cạnh đó, bất chấp sự lạnh nhạt trong quan hệ quân sự, Chính phủ Mỹ cũng đã bày tỏ sự quan tâm duy trì các mối quan hệ an ninh với Campuchia. Chẳng hạn như vào tháng 9/2019, Tư lệnh Thái Bình Dương của Lục quân Mỹ, Tướng Robert B. Brown đã gặp Tướng Campuchia Hun Manet, con trai của Thủ tướng Hun Sen và là một sinh viên tốt nghiệp trường West Point. Báo cáo Chiến lược Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương

của Bộ Quốc phòng, xuất bản vào tháng 6/2019, nêu rõ: “Bộ Quốc phòng Mỹ tìm cách xây dựng mối quan hệ quân sự hiệu quả với Vương quốc Campuchia nhằm bảo vệ chủ quyền của quốc gia này, thúc đẩy tính chuyên nghiệp của quân đội và giúp quốc gia này trở thành một nước có trách nhiệm và có năng lực cho an ninh khu vực. Đầu năm 2017, Campuchia đã đình chỉ tất cả các cuộc tập trận quân sự với Mỹ. Tuy nhiên, chúng tôi tiếp tục hợp tác trong các hoạt động gìn giữ hòa bình, hỗ trợ nhân đạo khắc phục hậu quả bom mìn, nghiên cứu y tế và quân nhân của Mỹ mất tích trong chiến tranh” (Defense, 2019).

Nhằm tìm kiếm cơ hội củng cố quan hệ quân sự với Mỹ, ngày 8/4/2020, Thủ tướng Campuchia Hun Sen cho biết Chính phủ Campuchia hoan nghênh việc nói lại diễn tập quân sự với Mỹ sau khi các hoạt động này bị đình lại cách đây 3 năm (tức năm 2017), ông nhấn mạnh rằng: “bây giờ chúng tôi hoàn thành cuộc tập trận với Mỹ và bất kỳ điều gì bạn yêu cầu” (Khuon Narim, 2020). Đây có thể coi là một trong những động thái báo hiệu sự ấm lên quan trọng quan hệ hợp tác quân sự Campuchia - Mỹ.

Bên cạnh đó, phản ứng của Campuchia đối với xung đột Nga - Ukraine (chính thức bắt đầu từ ngày 24/2/2022) cũng là một “điểm cộng” trong việc giảm bớt căng thẳng trong quan hệ Campuchia - Mỹ. Trong cuộc bỏ phiếu “Lên án Nga xâm lược Ukraine và yêu cầu Nga chấm dứt chiến tranh”

do Đại Hội đồng Bảo an Liên Hợp quốc tổ chức ngày 2/3/2022, Campuchia đã bỏ phiếu thuận trong việc chống lại Nga. Đồng thời, ngày 23/3/2022, ông Hun Sen đã chuyển sang gọi đây là một “cuộc xâm lược”, nói thêm rằng Campuchia sẽ tham gia các cuộc gọi lên án các hành động của Nga ở Ukraine. Vào ngày 28/3/2022, Thủ tướng Campuchia Hun Sen đã bắt đầu chỉ đích danh và lên án Nga trong bài phát biểu của mình vào những dịp không chính thức ở đất nước của ông, nói rằng “Nga là bạn của Campuchia và đã giúp đỡ Campuchia, nhưng kiểu gây hấn này là không thể chấp nhận được đối với Campuchia”. Ông Hun Sen nói bên lề một sự kiện khánh thành bệnh viện cho rằng: “Tôi vẫn đoàn kết với người dân Ukraine chống lại cuộc xâm lược” (Reuters, 2022). Những động thái này của Campuchia rõ ràng nhận được sự ủng hộ của Mỹ và phương Tây, và đây có thể coi là một cách “hàn gắn” rạn nứt trong quan hệ Campuchia - Mỹ hiện nay.

2. Xu thế quan hệ chính trị - an ninh Campuchia - Mỹ

Xu thế quan hệ chính trị - an ninh Campuchia với Mỹ trong thời gian tới phụ thuộc vào một số yếu tố bên trong và bên ngoài như: Những diễn biến cục diện thế giới và khu vực tác động đến chính sách đối của Mỹ đối với khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương; xu thế gia tăng ảnh hưởng của Trung Quốc ở Campuchia; việc tổ chức bầu cử của

Campuchia năm 2023 và thái độ của Campuchia trong quan hệ với Mỹ và Trung Quốc trong thời gian tới; Bên cạnh đó, việc Campuchia thể hiện vai trò của mình trong ASEAN, trong đó có việc giải quyết vấn đề khủng hoảng Myanmar ra sao cũng là một trong những nhân tố tác động đến xu thế quan hệ song phương trong thời gian tới.

Đánh giá về xu thế quan hệ chính trị - an ninh Campuchia - Mỹ trong thời gian tới, chúng tôi đưa ra một số kịch bản như sau: (i) Kịch bản thứ nhất, *cả Campuchia và Mỹ tìm cách hàn gắn những rạn nứt trong những năm gần đây và hai bên thúc đẩy quan hệ toàn diện*; (ii) Kịch bản thứ hai, *Campuchia tiếp tục chịu sức ép ngày càng gia tăng của Mỹ và phương Tây và căng thẳng quan hệ hai bên có xu hướng leo thang*; (iii) Kịch bản thứ ba, *quan hệ chính trị - an ninh Campuchia - Mỹ cải thiện từng phần và xu thế quan hệ giằng co vừa hợp tác vừa đấu tranh trong quan hệ song phương tiếp tục diễn ra trong thời gian tới*. Trong các kịch bản xu thế quan hệ này, kịch bản thứ ba có khả năng cao nhất, điều này có thể xem xét ở những khía cạnh như sau:

Thứ nhất, Campuchia sẽ tiếp tục chính sách ngoại giao “phòng ngừa rủi ro” (hedging) trong quan hệ với các nước lớn, nhất là với Mỹ và Trung Quốc. Theo như ông Kao Kim Hourn, cố vấn của Thủ tướng Campuchia Hun Sen, cho biết nước này sẽ không “chọn phe” giữa Washington và Bắc Kinh mặc dù đầu tư

của Mỹ vào đất nước của ông đang tăng lên (Trevor Hunnicutt, 2022).

Thứ hai, Campuchia cũng là một nhân tố Mỹ quan tâm trong chiến lược khu vực của mình, mặc dù nước này không được xem là nhân tố then chốt. Điều này cũng sẽ góp phần thúc đẩy quan hệ của Mỹ với Campuchia trong thời gian tới. Theo đánh giá của ông William E. Todd về triển vọng quan hệ giữa hai nước thì, “Mỹ vẫn duy trì cam kết trong việc ủng hộ Campuchia tiếp tục hội nhập vào khu vực và cộng đồng quốc tế và đối diện với những thách thức phía trước.” Và, “Mỹ coi Campuchia như một đối tác quan trọng ở khu vực mà sức sống đang gia tăng” (William E. Todd, 2013).

Thứ ba, phía Campuchia cũng thể hiện nỗ lực nhằm cải thiện quan hệ với Mỹ. Trong đó có việc gia tăng thuyết phục Mỹ coi Campuchia là một đối tác hợp tác thay vì là một đối tượng để nhắm vào. Theo như ông Pou Sothirak, Đại sứ đồng thời là Viện trưởng Viện Nghiên cứu Campuchia về Hợp tác và Hòa bình cho rằng, “Campuchia nhận thức được rằng sự cạnh tranh chiến lược giữa Trung Quốc và Mỹ đặt ra những vấn đề nan giải cho Campuchia và các nước trong khu vực, Mỹ nên tránh đẩy Campuchia sâu hơn vào phạm vi ảnh hưởng của Trung Quốc. Tốt nhất là Mỹ nên tránh cách tiếp cận trò chơi có tổng bằng không (zero-sum game) khi thể hiện mình là đối thủ chiến lược của Trung Quốc, vì nó sẽ chỉ kích hoạt các

chính sách quyết đoán hơn của Trung Quốc trong khu vực. Trung Quốc và Mỹ từng đóng vai trò quan trọng trong việc thúc đẩy sự phát triển của Campuchia, cũng như các quốc gia khác bao gồm Nhật Bản, Hàn Quốc, Australia và Liên minh Châu Âu (EU). Phnom Penh phải tìm cách cân bằng quan hệ giữa hai cường quốc chủ chốt để tối đa hóa lợi ích kinh tế, ngoại giao và chính trị. Đặc biệt, nó cần tránh để xuất hiện sự hợp tác với Trung Quốc để chống lại Mỹ.” Và “Campuchia, với tư cách là một quốc gia, nên duy trì tính trung lập của mình bằng cách không đứng về bất kỳ cường quốc bên ngoài nào hoặc tạo ra nghi ngờ hoặc xung đột.” Đồng thời, ông cũng cho rằng “Campuchia cũng nên tiếp cận các mối quan hệ của mình đối với Mỹ và Trung Quốc từ góc độ vị thế của mình trong ASEAN” (Pou Sothirak, 2020).

Bên cạnh đó, nếu như đánh giá nhân tố trở ngại đối với sự gia tăng quan hệ toàn diện hai nước phải nhắc đến hai yếu tố: *Một là*, trong lịch sử Mỹ đã gây chiến tranh trên đất Campuchia, hiện tại số lượng bom mìn do máy bay Mỹ thả trên đất Campuchia còn sót lại rất lớn, tiếp sau đó là hàng loạt các lệnh trừng phạt của Mỹ đối với Campuchia gây tổn hại không nhỏ cho sự phát triển của quốc gia này. Cho nên, người Campuchia chưa hẳn đã xây dựng được lòng tin với Mỹ. *Hai là*, hai nước mâu thuẫn trong vấn đề dân chủ ở Campuchia, Mỹ thường xuyên chỉ trích vấn đề dân chủ của quốc gia chùa tháp này. Chính sách

của Mỹ đối với Campuchia được tập trung chủ yếu vào lĩnh vực quyền con người, cải thiện tự do về chính trị và đấu tranh chống tham nhũng. Dưới con mắt của người Mỹ, chính quyền Campuchia hiện vẫn được xem là một chế độ lạm dụng quyền lực và vi phạm nhân quyền, rằng bạo lực chính trị, tham nhũng sẽ tiếp tục hủy hoại thể chế dân chủ và quản trị đất nước. *Ba là*, sự gia tăng ảnh hưởng quá nhanh của Trung Quốc tại Campuchia và nước này coi Trung Quốc là “người bạn số một” của mình. Điều này cũng đã tác động rất lớn đối với tiến triển quan hệ Mỹ - Campuchia.

Kết luận

Có thể thấy, quan hệ chính trị - an ninh giữa Campuchia và Mỹ trong thời gian gần đây tương đối gập gềnh. Cả hai bên thường xuyên có những tranh cãi về mặt chính trị - ngoại giao và an ninh liên quan đến một số vấn đề như vấn đề dân chủ nhân quyền của Campuchia, thái độ của Campuchia trong quan hệ với Mỹ và Trung Quốc, trong khi Campuchia và Trung Quốc gia tăng hợp tác toàn diện thì quan hệ với Mỹ lại đi xuống. Tuy nhiên, phía Campuchia cũng không thể tách rời yếu tố Mỹ và phương Tây trong quá trình phát triển của mình, Mỹ vẫn là đối tác thương mại hàng đầu của Campuchia. Do vậy, chính quyền ông Hun Sen hiện nay cũng có những động thái nhằm củng cố, hoặc ít nhất là tránh phương hại đến quan hệ giữa Campuchia với Mỹ và phương Tây,

nhất là trong bối cảnh căng thẳng giữa hai nước gần đây liên quan đến đến nhân tố Trung Quốc ở quốc gia chùa tháp này. Đối với Campuchia, Mỹ như một nhân tố đảm bảo quan trọng cho sự cân bằng trong chính sách ngoại giao của mình trong thời gian tới. Mặc dù quan hệ hai nước gần đây tương đối căng thẳng, nhưng rõ ràng cả hai nước cũng có những nỗ lực cải thiện quan hệ song phương. Theo đó, quan hệ hai nước có thể sẽ được cải thiện hơn trong thời gian tới ■

Tài liệu tham khảo:

1. *Bangkok Post* (2021), "Angry Hun Sen Orders US Weapons Destroyed," December 10, 2021, <https://www.bangkokpost.com/world/2230015/angry-hun-sen-orders-us-weapons-destroyed>, truy cập ngày 20/3/2022
2. *Bnews* (2017), "Campuchia trước nguy cơ bị trừng phạt kinh tế vì vấn đề chính trị". *Bnews.vn*, 11/12/2017. <http://bnews.vn/campuchia-truc-nguy-co-bi-trung-phat-kinh-te-vi-van-de-chinh-tri/69979.html>, truy cập ngày 20/3/2021
3. Boyle, David, and Kann Vicheika (2018), "US, Cambodia Agree on Deportations," *Voice of America* (February 10), <https://www.voanews.com/a/united-states-cambodia-agree-on-deportations/4248241.html>, truy cập ngày 20/3/2022
4. Chandy Doun, William Kang, and Jaechun Kim (2022), "Cambodia's Foreign Policy Choice during 2010 to 2020: From Strategic Hedging to Bandwagoning," *The Korean Journal of International Studies* Vol.20, No.1 (April 2022), pp:75-76
5. Chheng, Niem (2019), "What now for banned CNRP after law change signed off?" *The Phnom Penh Post* (January 9), <https://www.phnompenhpost.com/national-politics/what-now-banned-cnrc-after-law-change-signed>, truy cập ngày 25/4/2022
6. Cook, Malcolm, and Ian Storey. (2017). "The Trump Administration and Southeast Asia: Limited Engagement Thus Far." *ISEAS Perspective* 27, 1-8
7. *Dantri* (2021), "Campuchia cho phép tùy viên Mỹ thăm căn cứ nghi liên quan tới Trung Quốc". *Dantri.com.vn*, 03/06/2021, <https://dantri.com.vn/the-gioi/campuchia-cho-phep-tuy-vien-my-tham-can-cu-nghi-lien-quan-toi-trung-quoc-20210603153440702.htm>, truy cập ngày 28/4/2022
8. Dara Mech (2021), "Updated: US Ends Funding in \$21M Prey Lang Project, Citing Continued Logging," *VOD English*, June 17, 2021, <https://vodenglish.news/us-ends-funding-to-21m-prey-lang-project-citing-continued-logging/>, truy cập ngày 28/5/2022
9. Defense (2019), "Indo-Pacific Strategy Report," Department of Defense, June 1, 2019. <https://media.defense.gov/2019/Jul/01/2002152311/-1/-1/1/departament-of-defense-indo-pacific-strategy-report-2019.pdf>
10. Dunst, Charles (2019), "He was deported for a crime he committed at 19. Now a 30-year-old Cambodian refugee is back home in California," *Los Angeles Times* (March 6), <https://www.latimes.com/world/la-fg-cambodia-us-deportations-20190306-story.html>, truy cập ngày 28/5/2022
11. Idrees Ali (2020), "Cambodia Demolished U.S.-Built Facility on Naval Base: Researchers," *Reuters*, October 3, 2020, <https://www.reuters.com/article/us-usa-cambodia-military-idUSKBN26N39O>, truy cập ngày 28/5/2022
12. *Khmer Times* (2019), "Prime Minister Hun Sen meets with US Ambassador Patrick Murphy," November 22, 2019, <https://www.khmertimeskh.com/50663152/prime-minister-hun-sen-meets-with-us-ambassador-patrick-murphy/>, truy cập ngày 02/6/2022
13. Khuon Narim (2020), "Resumed military exercise with the US is welcomed: PM," *Khmer Times*, April 8, 2020, <https://www.khmertimeskh.com/710648/resumed-military-exercise-with-the-us-is-welcomed-pm/>, truy cập ngày 02/6/2022
14. Kimkong Heng (2022), "Mending Cambodia - US relations: A Cambodian Perspective," *Kyoto Review of Southeast Asia*, March 01, 2022, <https://kyotoreview.org/issue-32/mending-cambodia-us-relations-a-cambodian-perspective/>, truy cập ngày 02/6/2022
15. Pou Sothirak (2020), "Into the 70th Anniversary of Cambodia - US Relations and Beyond: The Rebalancing Dilemma and New Era of Relations," *Diplomatic Briefing - KAS Cambodia and CICP*, DP Vol. 01, <https://www.kas.de/documents/264850/8651571/Chapter+2.pdf/ccac75d7-f3b5-b123-cf10-b32d6e9cec34?version=1.1&t=1590394492018>, truy cập ngày 05/6/2022
16. Reuters (2021), "U.S. says denied full access to Cambodia naval base during visit," *Reuters online*, June 11, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/us-says-denied-full-access-cambodia-naval-base-during-visit-2021-06-11/>, truy cập ngày 05/6/2022
17. Reuters (2022). Cambodia PM condemns Russian invasion of Ukraine. March 28, 2022, <https://www.reuters.com/world/cambodia-pm-condemns-russian-invasion-ukraine-2022-03-28/>, truy cập ngày 07/6/2022

18. Reuters (2019), "Trump Urges Cambodia to Return to 'Democratic Path' After Crackdown," Nov. 22, 2019, <https://www.nytimes.com/reuters/2019/11/22/world/asia/22reuters-cambodia-usa.html>, truy cập ngày 07/6/2022
19. Shambaugh, David (2020), "Where Great Powers Meet: America and China in Southeast Asia," New York: Oxford University Press.
20. Thul, Prak Chan (2017), "U.S. rejects Cambodian accusations, calls for opposition leader's release," Reuters (September 12), <https://www.reuters.com/article/us-cambodia-politics-idUSKCN1BN0EJ>, truy cập ngày 07/6/2022
21. Trevor Hunnicutt (2022), "With China in focus, Biden makes \$150 million commitment to ASEAN leaders," Reuters, May 13, 2022, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/with-china-focus-biden-plans-150-million-commitment-asean-leaders-2022-05-12/>, truy cập ngày 07/6/2022
22. Vannarith Chheang (2017), "Cambodia Rejects Paying 'Dirty Debt' to the US," Al Jazeera, March 21, 2017, <https://www.aljazeera.com/opinions/2017/3/21/cambodia-rejects-paying-dirty-debt-to-the-us>, truy cập ngày 07/6/2022
23. Wallace, Julia (2017), "Cambodia's Top Court Dissolves Main Opposition Party," The New York Times (November 16), <https://www.nytimes.com/2017/11/16/world/asia/cambodia-court-opposition.html>, truy cập ngày 10/6/2022
24. William E. Todd (2013), "The US-Cambodia Relationship: A Work in Progress," Council of American Ambassadors, Spring 2013, <http://www.americanambassadors.org/publications/ambassador-s-review/spring-2013/the-us-cambodia-relationship-a-work-in-progress>, truy cập ngày 28/6/2022
25. 東单网 (2017), "中国将帮助柬埔寨防止颜色革命发生", 58cam.com, 2017-9-15, <https://www.58cam.com/article-1527-1.html>, truy cập ngày 10/6/2022
26. 法新社 (2018), "美擴大簽證制裁柬埔寨執政黨反噏: 沒有用". 法新社中文新聞, 2018 年 8 月 16 日, <https://tw.news.yahoo.com/%E7%BE%8E%E6%93%B4%E5%A4%A7%E7%B0%BD%E8%AD%89%E5%88%B6%E8%A3%81-%E6%9F%AC%E5%9F%94%E5%AF%A8%E5%9F%B7%E6%94%BF%E9%BB%A8%E5%8F%8D%E5%97%86-%E6%B2%92%E6%9C%89%E7%94%A8-095001012.html>, truy cập ngày 10/6/2022

Chủ thích:

1. Ví dụ, theo Đạo luật Magnitsky Toàn cầu, Bộ Tài chính Mỹ đã xử phạt Hing Bun Hieng, chỉ huy đơn vị vệ sĩ của Hun Sen và Kun Kim, cựu tham mưu trưởng Lực lượng vũ trang Hoàng gia Campuchia. Hoa Kỳ cũng áp đặt các biện pháp trừng phạt đối với một công ty Trung Quốc, được gọi là Tập đoàn Phát triển Liên minh (UDG), vì chiếm giữ và phá dỡ đất của người Campuchia địa phương. UDG đang xây dựng dự án Dara Sakor trị giá 3,8 tỷ USD với một sân bay quốc tế có đường băng đủ dài để hạ cánh các máy bay Boeing 747 hoặc máy bay quân sự.